

Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap
t.a.v. mevrouw A. Oppers (DGPV)
Postbus 16375
2500 BJ Den Haag

Rijnstraat 50
2515 XP Den Haag
Postbus 606
2700 ML Zoetermeer

Doorkiesnummer

Bereikbaar op werkdagen

Onze referentie

Uw brief van
6 juni 2018

Uw referentie

Bijlagen
2

Error!
Unknown
document
property
name.

Error! Uitvoeringstoets wetsvoorstel Verduidelijking burgerschaps-
Unknown opdracht funderend onderwijs
document
property
name.

Error! Unknown document
property name.

Geachte mevrouw Oppers,

In uw brief van 6 juni 2018 (ref. 1368981) hebt u DUO gevraagd het wetsvoorstel 'Verduidelijking burgerschapsopdracht funderend onderwijs' te toetsen op uitvoeringsconsequenties.

Inhoud wetsvoorstel

Scholen spelen een prominente rol bij het ontwikkelen van actief burgerschap en de daarvoor vereiste kennis en overige competenties van leerlingen. Sinds 2006 (voor Caribisch Nederland 2010) is al wettelijk verankerd dat scholen in het funderend onderwijs bijdragen aan actief burgerschap en sociale integratie. Het onderwijs:

- a) gaat ervan uit dat leerlingen opgroeien in een pluriforme samenleving,
- b) is mede gericht is op het bevorderen van actief burgerschap en sociale integratie, en
- c) is er mede op gericht dat leerlingen kennis hebben van en kennismaken met verschillende achtergronden en culturen van leeftijdgenoten.

Het doel van voorliggend wetsvoorstel is om meer helderheid te bieden over de algemene burgerschapsdoelstelling van het onderwijs en de uitgangspunten die daarbij gelden. Parallel aan deze wetswijziging loopt een traject om het gehele curriculum in het funderend onderwijs te herzien. Op het gebied van burgerschap ontwikkelt een apart ontwikkelteam bouwstenen die de specifieke kennis en vaardigheden van leerlingen beschrijven. Deze opbrengsten vormen de basis voor de herziening van de huidige kerndoelen en eindtermen.

Conclusie toets

We achten het wetsvoorstel uitvoerbaar. Er zijn geen relevante gevolgen voor de werkzaamheden van DUO. Voor tekstuele opmerkingen bij het wetsvoorstel verwijst ik u naar bijlage 1.

Reactie Inspectie van het Onderwijs en Auditdienst Rijk

Het wetsvoorstel is voor toetsing ook voorgelegd aan de Inspectie van het Onderwijs (IvhO) en de Auditdienst Rijk (ADR). De ADR heeft geen opmerkingen. De reactie van de Ivho treft u aan in bijlage 2.

Ik hoop u hiermee voldoende te hebben geïnformeerd en verzoek u binnen drie weken te reageren op de gemaakte opmerkingen in de bijlagen.

Hoogachtend,
De directeur generaal van de Dienst Uitvoering Onderwijs

Drs. J.H. Schutte

Rijnstraat 50
2515 XP Den Haag
Postbus 606
2700 ML Zoetermeer

Doorkiesnummer

Bereikbaar op werkdagen

Onze referentie

Uw brief van
6 juni 2018

Uw referentie

***Error! Unknown document
property name.***

Bijlage 1, tekstueel/inhoudelijk commentaar DUO

In de memorie van toelichting wordt op pagina 11 onder 5 'Voorstel: een verduidelijking van de algemene burgerschapsopdracht' in de tweede zin van de eerste alinea verwezen naar de voorgaande paragraaf onder d. Onderdeel d. komt echter niet voor. Naar onze mening heeft de verwijzing betrekking op de onderdelen a tot en met c.

Rijnstraat 50
2515 XP Den Haag
Postbus 606
2700 ML Zoetermeer

Doorkiesnummer

Bereikbaar op werkdagen

Onze referentie

Uw brief van
6 juni 2018

Uw referentie

***Error! Unknown document
property name.***

Bijlage 2, reactie Inspectie van het Onderwijs

Algemeen

De Inspectie van het Onderwijs onderschrijft het belang van verduidelijking van deze bekostigingsvoorwaarde. Uit de toelichting valt op te maken dat de nadruk enerzijds ligt op de vrijheden van het bevoegd gezag en anderzijds op het aangeven van aantal elementen die op elke school zichtbaar moeten zijn. De herziene wetstekst en de uitwerking daarvan in de toelichting bieden in het algemeen een naar verwachting adequate verduidelijking van wat in het kader van de burgerschapsopdracht van scholen wordt gevraagd.

Specifiek

- Volgens de herziene wetstekst moet het onderwijs zich in ieder geval herkenbaar richten op het bijbrengen van respect voor en kennis van de basiswaarden van de democratische rechtsstaat, zoals verankerd in de Grondwet, en de universeel geldende fundamentele rechten en vrijheden van de mens. Dit impliceert niet alleen dat het onderwijs niet in strijd mag zijn met deze basiswaarden, maar ook dat scholen deze actief bevorderen. Hoewel de inspectie uit de afgelopen jaren geen situaties bekend zijn waarin de visie van een school in strijd is met deze basiswaarden, zou de toelichting nog verdere verduidelijking kunnen geven, door in te gaan op de situatie waarin een visie van een school zich slecht lijkt te verhouden tot de bedoelde basiswaarden van de democratische rechtsstaat.
- Het bevoegd gezag moet zorg dragen voor een cultuur waarin alle bij het aanbieden van onderwijs betrokken personen in hun uitingen handelen in overeenstemming met deze waarden. Enerzijds spreekt de toelichting hier van een inspanningsverplichting. Anderzijds volgt uit deze verplichting dat als er één of enkele leraren zijn die zich anders uitlaten, dit zorgdragen onvoldoende wordt ingevuld. Dit kan in de toelichting verder wordt verduidelijkt.
- De uitwerking naar een doorgaande leerlijn voor burgerschap zijn helder verwoord in de toelichting. Zo ook de uitwerking naar een oefenplaats en daarbij het voorbeeld zijn van de school (team) en de nadruk op de schoolcultuur. Ook het belang van uitwerking in geconcretiseerde leerdoelen is helder, evenals de rol van beschrijvingen in schoolplan en schoolgids. Ook geeft de toelichting aan dat het van belang is dat scholen de betreffende competenties van leerlingen, en wat leerlingen hebben geleerd, regelmatig in kaart brengen. In de toelichting zou verder kunnen worden verduidelijkt wat op dit punt van de school wordt verwacht.
- De formulering "...en *tot op zekere hoogte* zeggen wat je wil..." (p19) leidt tot onduidelijkheid. Vermoedelijk wordt hier gedacht aan de begrenzing door de wet?

Rijnstraat 50
2515 XP Den Haag
Postbus 606
2700 ML Zoetermeer

Doorkiesnummer

Bereikbaar op werkdagen

Onze referentie

Uw brief van
6 juni 2018

Uw referentie

**Error! Unknown document
property name.**